
P r i k a z i i o s v r t i

Drugi vatikanski koncil u svjetlu istaknutih sudionika

Martin LEITGÖB, *Dem Konzil begegnen. Prägende Persönlichkeiten des II. Vatikanischen Konzils. Mit einem Vorwort von Herbert Vorgrimler*, Verlagsgemeinschaft topos plus, Kevelaer, 2012., 192 stranice.

Skori početak velike obljetnice Drugoga vatikanskog sabora (1962.-1965.) povod je brojnim znanstvenim skupovima, teološkim raspravama i crkvenim događanjima o toj temi. Koncil i njegovi tekstovi, što nam poručuju i koliko nas obvezuju, kako ih danas nakon pola stoljeća tumačiti i ostvarivati u životu Crkve, pitanja su kojima se sve više bave različite vrste publikacija uoči koncilskog jubileja. Ona, međutim, pojačano zaokupljaju pozornost ne samo uže teološke struke nego, barem u nekim zemljama, i šire javnosti angažiranih katoličkih vjernika. To je dobro, jer bolje poznavanje i dublje shvaćanje koncilskih dokumenata kao i ponovno iščitavanje njegovih temeljnih nakana zacijelo mogu pomoći bistrenju sadašnje duboke krize u životu Crkve i mogu biti snažan poticaj za novo duhovno buđenje.

Pisac navedenog djela u svojoj nam knjizi džepnog formata, objavljenoj u zajedničkom nizu (*Topos Taschenbücher*) sedam katoličkih nakladnika, daje priliku doživjeti i upoznati Koncil na vrlo zanimljiv i osobit način. On kratko i precizno predstavlja i znalački ocrtava vodeće sudionike koncilskog događanja, teološka shvaćanja koja su zastupali, kao i različite službe koje su obnašali. Pritom se dobiva uvid u samu organizaciju Koncila i tijekom njegovih četiriju zasjedanja. U predgovoru knjige renomirani teolog Herbert

Vorgrimler ističe da se radi o prvom sažetom pregledu istaknutih ljudi koji su svojim duhovnim naporima i radom omogućili Koncil. Odaje priznanje autoru za "jednostavan i jasan jezik koji izbjegava stručni žargon i nepregledne konstrukcije", a njegovo djelo smatra originalnim i vrlo informativnim prikazom Drugoga vatikanskog sabora (9). Sam pisac Martin Leitgöb uvjeren je kako je u okviru sadašnje rasprave oko (nove!) recepcije Koncila važno imati na umu ne samo konačnu verziju njegovih dokumenata nego i Koncil kao događaj. Stoga je nastojao osvježiti sjećanja na taj iznimni crkveni skup i dočarati ga našim suvremenicima preko istaknutih pojedinaca koji su na njemu sudjelovali. A njih je bilo gotovo tri tisuće, pa se u svojem izboru autor morao ograničiti na tek malen broj onih osobito utjecajnih (11), pružajući i širem krugu zainteresiranih zanimljivo teološko štivo.

Knjiga obuhvaća sedam poglavlja, od kojih je svako posvećeno jednoj skupini koncilskih sudionika. U zaključku pisac se osvrće na problem tumačenja korpusa koncilskih tekstova te pitanje novosti i kontinuiteta u njima, navodeći pritom neke značajne posebnosti Drugoga vatikanskog sabora, za koje rabi termin "duh Koncila". Slijedi pregled dokumenata s nadnevcima njihova proglašenja i brojem glasova kojim su prihvaćeni, zatim vrlo koristan glosarij važnijih pojmova, popis korištene literature i kazalo imena.

Prvo se poglavlje bavi dvojicom koncilskih papa (13-31). Angelo Giuseppe Roncalli – Ivan XXIII. imao je hrabrosti i dalekovidnosti, ali i Duha Božjega da učini pionirsko djelo, jedno od najvećih u novijoj povijesti Katoličke crkve. Mimo svih očekivanja, kao tzv. "prijelazni papa", u poznim godinama života saziva Drugi vatikanski sabor kako bi obnovio Crkvu (*aggiornamento*). Pisac na zanimljiv način sustavno opisuje događaje koji su potom slijedili, počevši od najave Koncila, zatim daljnje i bliže pripreme za crkveni sabor, njegovo otvorenje i programatski Papin govor *Gaudet, mater ecclesia* (*Veseli se, majko Crkvo*). Ivan XXIII. doživio je samo prvo saborsko zasjedanje i tijekom njega jedanput intervenirao u kriznom trenutku Sabora, kada je u pitanje došla shema o objavi. Drugi koncilski papa, Giovanni Battista Montini – Pavao VI., nastavio je započeto djelo i kao "oprezni promicatelj reforme i obnove s izraženim osjećajem za granice i opasnosti" (27) odvažno priveo kraju tri sljedeća saborska zasjedanja. Autor u svoje prikaze ubacuje zanimljive crtice iz rada crkvenog skupa i njegovih brojnih tijela, koje zorno osvjetljuju protagoniste ondašnjih događanja i ozračje koje je među njima vladalo. Navodi primjerice kako je nadbiskup Montini, budući papa, na najavu Koncila svojega

prethodnika reagirao riječima: “Taj sveti stari dječak, čini se, ne opaža u kakav je osinjak dirnuo” (23). Pavao VI. je u rad Koncila unio neka organizacijska poboljšanja, intervenirao je četiri puta u tzv. *crnom tjednu* 1964. i nastojao oko što većeg konsenzusa saborskih otaca u svim značajnim prijepornim pitanjima. Jednako su tako važne njegove geste koje je učinio i odluke koje je proveo, kao što je put u Svetu Zemlju, susret s patrijarhom Atenagorom, brisanje anatema, dokidanje tijare, uspostava biskupske sinode i dr.

Drugo kratko poglavlje nosi naslov “Dva borca za slobodu Koncila” (32-39). U središtu su dvojica kardinala iz Predsjedništva Sabora: kardinal Achille Liénart, biskup Lillea u Francuskoj, i kardinal Josef Frings, nadbiskup Kölna. Oni su se, uz pljesak prisutnih, usprotivili prijedlogu da Sabor već na svojoj prvoj sjednici bira članove deset koncilskih komisija s popisa imena koji mu je podastrlo Tajništvo. Htjeli su birati po svojem nahođenju, a na početku su se još slabo poznavali. Prijedlog je povučen, a biranje za nekoliko dana odgođeno, što je bitno utjecalo na njegov konačan ishod. Taj događaj smatra se osvješćenjem Koncila kao samostalnoga crkvenog skupa.

Po završetku prvog zasjedanja Sabora zamijećene su i neke slabosti Poslovnika, pa je Pavao VI., kako bi poboljšao učinkovitost, bolje uskladio i ubrzao suradnju različitih tijela, osnovao Kolegij moderatora Koncila, u koji su bila imenovana četvorica istaknutih kardinala: León-Joseph Suenens (Belgija), Julius Döpfner (Njemačka), Giacomo Lercaro (Italija), Grégoire-Pierre Agagianian (pročelnik Kongregacije za širenje vjere). Pisac u trećem poglavlju (40-57) ukratko iznosi njihova teološka opredjeljenja, informira o intervencijama u saborskoj dvorani i vrednuje prinos raspravi koji su dali u važnim pitanjima. Valja reći da su prva trojica izraziti predvodnici obnove Crkve i zastupnici suvremene teologije, dok je četvrti bio predstavnik kurijalnog aparata koji nije bio sklon reformi. Između moderatora zacijelo je najistaknutiji bio kardinal Suenens. Od njega potječe dalekovidan i domišljat prijedlog da se različiti dokumenti o Crkvi svrstaju u dvije tematske cjeline: Crkva prema unutra (*Ecclesia ad intra*) i Crkva prema van (*Ecclesia ad extra*). Jednom je protivnicima ograničenja starosne dobi za biskupe, koji su tvrdili da se biskup vjenčava sa svojom mjesnom Crkvom, zgodno odgovorio: “Kad okolo pogledam u koncilskoj dvorani, vidim nemali broj rastavljenih i ponovno vjenčanih biskupa” (42).

Čitav niz istaknutih dužnosnika Rimske kurije istodobno je obnašao ključne službe u najvažnijim tijelima za vrijeme pripreme i zasjedanja Drugoga vatikanskog sabora. Pisac izdvaja šestoricu najutjecajnijih, pružajući uvid u način njihova agiranja na položajima gdje su se nalazili i u crkveno-teološko usmjerenje kojim su se vodili (58-83). Kardinal Amleto Giovanni Cicognani, državni tajnik Svete Stolice i tajnik Kongregacije za istočne Crkve, bio je predsjednik Koncilske koordinacijske komisije. Naslovni nadbiskup Pericle Felici, kurijalni službenik, obnašao je službu glavnog tajnika Koncila i glavnog tajnika Središnje komisije. Kardinal Alfredo Ottaviani, tajnik Svetog oficija, bio je predsjednik Pripremnice komisije za vjeru i moralna pitanja. On se vodio načelom: "Ništa ne treba mijenjati. Sve neka ostane kao što jest" (66), i tako postao vođom tzv. konzervativne manjine među koncilskim ocima. Autor donosi zgodu kada je Ottaviani na saborskoj govornici prekoračio predviđeno vrijeme od deset minuta pa nastavio i dalje govoriti, ne obazirući se ni na upozorenja predsjedatelja kardinala Alfrinka. Na to mu je ovaj nakon sedamnaest minuta isključio mikrofon, što su saborski oci popratili pljeskom. Bliski suradnik Ottavianija bio je nizozemski isusovac, profesor na Gregorijani i konzultor Svetog oficija p. Sebastian Tromp. Ostala dvojica u ovoj skupini kurijalnih dužnosnika bili su posve drukčijeg eklezijalnog usmjerenja, zalažući se za otvorenost Crkve i njezin iskorak, osobito u pitanju ekumenizma. To su njemački isusovac, rektor Papinskoga biblijskog instituta kardinal Augustin Bea, prvi predsjednik novoosnovanog Tajništva za jedinstvo kršćana, i njegov tajnik, koji ga je na toj službi naslijedio, nizozemski svećenik i aktivni ekumenist, poslije kardinal, Jan Willebrands.

Istaknute ličnosti iz episkopata Katoličke crkve dobile su u knjizi također značajno mjesto (85-135). Autor je u tu skupinu uvrstio ponajprije pripadnike istočnih Crkava sjedinjenih s Rimom, melkitskog patrijarha Antiohije Maksimosa IV. i pet europskih biskupa, među kojima su bečki kardinal Franz König te već spomenuti nadbiskup Utrechta kardinal Bernard Jan Alfrink, jedan od "najpopularnijih koncilskih otaca" (98). Ostala trojica dolaze iz ondašnjih komunističkih zemalja: varšavski kardinal Stefan Wyszyński, nadbiskup Krakova i budući papa Karol Józef Wojtyła te predstavnik tzv. "šuteće Crkve", kardinal Josef Beran iz Praga. Američki biskupi bili su više organizatori i maheri negoli mislioci i teolozi (113), veli autor, navodeći misao jednoga tamošnjega crkvenog povjesničara, te onima najutjecajnijima iz SAD-a pribraja: kardinala iz Chicaga Alberta Gregoryja Meyera,

kardinala iz Saint Louisa Josepha Elmera Rittera, kardinala iz New Yorka Francisa Josepha Spellmana te kanadskog kardinala Paula Émilea Légera. U tom je odabiru zacijelo neizostavan predstavnik Južne Amerike nadbiskup Hélder Pessôa Câmara iz Brazila, za kojeg autor piše da “nijedanput nije progovorio u saborskoj auli, ali se ipak profilirao u jednoga od najpoznatijih i najomiljenijih ličnosti na Koncilu” (122). Na kraju ovog popisa biskupa stoje dvojica Talijana koji očito nisu voljeli Koncil: kardinal Ernesto Ruffini, nadbiskup Palerma, i kardinal Giuseppe Siri, nadbiskup Genove. Ovaj potonji jednom je rekao: “Stotinu godina neće biti dosta da se isprave pogreške i zablude pape Ivana XXIII., pape Pavla VI. i Koncila” (132).

Posljednja dva poglavlja posvećena su istaknutim koncilskim teolozima (*periti*) te ekumenskim promatračima i novinarima. Pisac se i tu morao ograničiti na tek neke od najpoznatijih, gledajući, dakako, iz perspektive njemačkoga govornog područja. Čitatelj dobiva stručnu informaciju o koncilskom djelovanju šestorice tadašnjih vodećih katoličkih teologa, od kojih su neki bili službeni koncilski stručnjaci, drugi pak teolozi pojedinačnih biskupa, odnosno biskupskih konferencija: Karl Rahner, Yves Congar, Bernhard Häring, Joseph Ratzinger, Hans Küng, Edward Schillebeeckx. Na kraju četvrtoga koncilskog zasjedanja broj ekumenskih promatrača popeo se na više od stotinu. Većinu su činili službeni predstavnici drugih kršćanskih crkava i crkvenih zajednica, a tek manji broj promatrači gosti, koje je Tajništvo za jedinstvo kršćana pozvalo cijeneći njihovo dosadašnje ekumensko djelovanje. U ovoj knjizi svoje su mjesto našla dvojica od njih: evangelički teolog, egzeget Oscar Cullmann te osnivač Zajednice Taizé (*Communauté de Taizé*) i njezin prior Roger Schutz. Na Koncilu je, dakako, bilo i drugih promatrača, novinara iz cijelog svijeta, koji su u različitim medijima izvješćivali i pisali o tom velikom crkvenom skupu i tako ga u obliku izvješća, komentara, analiza i reportaža prenosili u širu javnost. Neki su od njih o tome objavili i veći broj knjiga. Autor nam između tako brojnih koncilskih izvjestitelja izdvaja dvojicu, po njegovu sudu najpoznatijih i najplodnijih. To su austrijski isusovac Mario von Galli i američki redemptorist Francis X. Murphy, koji je u to vrijeme u Rimu bio profesor na Alfonsianumu i pisao pod pseudonimom Xavier Rynne.

Prikaz ove stručno i pregledno napisane knjige s mnoštvom vrijednih informacija o Koncilu završavam riječima koje su svojedobno kod Héldera P. Câmara izazvale doživljaj obraćenja: “Kako je moguće da svi mi u svojoj sredini štujemo euharistijskog

Krista, a previđamo Krista koji doslovno živi na rubu, u siromašnima, u siromašnim predgrađima Rio de Janeira” (122).

Nediljko A. Ančić
nancic@kbj-st.hr

Budućnost župe

Brigita PERŠE, *Prihodnost župnije. Študija na primeru župnij Ljubljanske nadškofije*, Acta Theologica Sloveniae – 4, Teološka fakulteta, Ljubljana, 2011., 216 stranica.

U skladu sa zahtjevom *aggiornamenta*, koji se nipošto ne smije shvatiti samo kao jednokratna prilagodba određenom trenutku nego ga valja pojmiti kao trajno nastojanje oko usklađivanja pastorala s konkretnim okolnostima u određenom vremenu i prostoru, institucija župe traži neprestano novo preispitivanje. Tim više, s jedne strane, što se okolnosti u kojima župa postoji i djeluje neprestano mijenjaju, te, s druge strane, što se može reći da kršćanstvo ne samo što do danas nije uspjelo posve evangelizirati svijet, nego čak postoje suprotni trendovi, tj. vjerska praksa opada, raste broj distanciranih kršćana, a mnogi čak i istupaju iz Crkve, pojavljuju se novi oblici poganstva, kultura i suvremeno društvo sve su manje prožeti kršćanstvom i kršćanskim vrijednostima, itd. Sve nas to prisiljava da još jednom temeljito preispitamo pastoralne modele, a među njima osobito župu kao osnovnu pastoralnu jedinicu u današnjoj Crkvi. Postavlja se pitanje jesu li naši postojeći pastoralni modeli prikladni za današnje vrijeme i prostor. Prate li oni način života, potrebe i probleme suvremenoga, postmodernog čovjeka? Je li župa prikladan oblik evangelizacije današnjeg čovjeka i društva, posebice tradicionalna župa, koja je produkt brojnih povijesnih interakcija, rezultat različitih tokova, koja je nastala u određenim povijesnim okolnostima i povremeno se transformirala zadržavajući ipak gotovo sve do danas obilježja nekih drugih vremena i društva koje je u cjelini bilo - barem deklarativno - kršćansko? Već je na prvi pogled dvojbeno kako neka institucija koja je svojedobno bila u skladu s vremenom i prostorom u kojem su vladale drukčije okolnosti i drukčiji način života, može i danas biti prikladan oblik pastorala premda se u međuvremenu društvo pod svim vidicima drastično promijenilo, a ona je ostala manje-više ista. Današnje društvo obilježeno je